

Tacar (o *tacar-se*), “fer(-se) una taca o taques (en alguna cosa)” (DIEC), és un der. de *taca* ‘senyal sobre alguna cosa per la presència d’una substància estranya (oli, tinta, vi, etc.)’, nom que prové del llat. vg. *TACCA, del germ. TAIKN ‘senyal’; doc. des del s. XIV, és congènere de l’oc. *tacar* i del fr. *tacher*; var. pronominals: *tacar-se* 18, 41, 50, 166; *se tacar* 7, 14, amb anticipació del pronom; var. perifràstiques: *fer(-se) una taca* 72, 73, 76-78, 81, 101, *fer taques* 80, que ha format la parèmia “ser pitjor que taca d’oli” ‘ser molt dolent’ 82. Amb un nucli diferent que és un sinònim, d’origen metonímic, s’ha format *fer(-se) una llàntia* 46, 50, 67, 86, 104 (< *LANTĀDA, alteració de LAMPĀDEM), amb trasllat de la causa ‘aparell per a produir llum’ a l’efecte, i *fer-se una solfa* 50 (< *sol* i *fa*, notes musicals), pel que té aquest mot d’inconvenient o molest, com mostren altres usos translaticis (‘renyada’, ‘excés de lentitud’, ‘romanços, coses que dificulten l’acció’), valor semàntic relacionat amb l’aprenentatge llarg, pesat, del solfeig (cf. *musica* ‘embolics, maldecaps’). La var. *tatxar* és resultat d’una interferència de *tacar* amb el cast. *manchar*, explicable per una convivència de formes (177, 178, 184) i perquè té al sud de l’àrea de *tatxar* la isoglossa *manxar* (cf. Veny, 1978 a: 223).

Manxar és un manlleu al cast. *manchar* (s. XIV), on és un der. de *mancha* (< MACŪLA ‘taca’), amb propagació de la nasal,

ètim que, en cat., va donar *malla* [d’una xarxa], accepció que ja tenia el mot llat.; var. perifràstica: *fer una manxa* 189.

Un altre mot d’una certa extensió és *untar* ‘recobrir-se, tacar-se d’oli o altra matèria greixosa o viscosa’ (s. XIV), que deriva de ŪNCTARE (com el cast. i port. *untar*, it. *untare*), freqüentatiu de ŪNGĒRE ‘untar; ungir’, que ha donat el cat. *ungir* (s. XVII) (com l’it. *ungere*, fr. *oindre*, rom. *unge*, sard *úngere/úngiri*; veg. mapa 1308).

Alguns mots més són sobretot locals i de caràcter general, entorn de la idea de ‘llevar la netedat amb taques, pols, greix’: *emporquir(-se)* 87, 94 (*m’emporqui* 94), der. de *porc* (< PŌRCUS), assimilat a la brutor, precedit del prefix *em-* (< *en-* < *IN-*) que confereix la idea de ‘fer o tornar (més)’; *embrutir* 1, 18, 130, *embrutar* 86, 99, 109, 113, 122, 173, der. de *brut* (< *BRŪTTUS) amb el prefix *em-*; *sollar* (s. XIII) 186-188 (*m’he soiat* 77), d’origen incert, potser del germ. SŪLJAN, a comparar amb l’oc. *solhar*, fr. *souiller*, angl. *soil*; en val. és freqüent amb la var. *s[u]llar* (“No et sullis”).

El verb llat. era MACULĀRE, origen del cast. *manchar*, però que en cat. va ser substituït per *tacar*, quasi pancatalà, i per algun cas de *untar*, només interromputs modernament per l’intrús mer. *manxar* i el mixt *tatxar*.

Tacar i *untar* són els mots específics admesos per la normativa, des del DOrt, 1917.

